

Venceslav:

Otroci s črne ceste.

1. Jutri bo mraz.

onček sloni ob oknu.

Zunaj sneži. Črna ulica med barakami se počasi spreminja v belo. Tudi strehe onstran ulice cveto v svetlejšo barvo. Še nebo je belo, da bi se človek zasmel. Da bi le tako hladno ne bilo...

»Tone, ugasnilo bo!« zajoka slaboten glas iz kota.

»Pihaj, Marička!« se zgane Peter od drugega okna.

»Ne morem,« sope deklica ob železnem štedilniku in si mane zardele oči.

»Čakaj, bom jaz!« stopi Tone k štedilniku. Skoraj hladen je. In v sobi je hladno, v košari ob steni pa je le še malo premoga in nekaj polen.

»To bo za jutri,« pomisli Tone. »Ne smem porabiti.«

Začne pihati v ogenj, da mu zagorijo blede lica in se zasolžijo oči. Ogenj počasi oživi in Marička bdi nad njegovim življenjem.

Nekaj časa je molk. Potem se oglasi Peter:

»Še vedno je hladno...«

»Dobi drv, če moreš,« resno preudari Tonček.

»Kje bi jih dobil?« reče obupno Peter.

»Saj bo prinesla mama zvečer kaj,« upa Marička.

Mati dela v tovarni.

»Lepo bi bilo, če bi prinesla,« misli Tonček.

»Takole v cunje se zavijta kot jaz in nikar ne mislita, da je mraz! Na kaj drugega mislita!« svetuje Peter. Sedi na skrinji ob oknu in je ves v cunjah. Uči se. Hodi v gimnazijo. Marička počasi vstane, poišče v kotu šolsko knjigo in se vrne k štedilniku. Nato odpre knjigo in začne polglasno

Tonček stopi k oknu.

Ob cesti je povsod sama baraka. Na blatno cesto padajo snežinke. Včeraj je deževalo in danes je pritisnil mraz in še sneg. Zdaj bo zunaj lepo, samo mraz bo in lačni bodo vseeno. Pa on in Peter bosta že potrpeča, samó da bo za Maričko... Strašno dolgi in temni bodo ti popoldnevi. Luči je pa škoda. Pa radi Petra jo je treba žgati. Peter bo učen. Hodi že v drugo gimnazijo.

Skozi slaba okna zapiha; hladno pretrese Tončka.

»Burja!«

Peter dvigne oči od knjige in se zagleda v snežinke, ki jih nosi veter, pa se spomni, da nima zimske suknje, kakor jih imajo drugi.

»Prej začnem zjutraj hoditi od doma, da se v šoli pri peči ogrejem,« pomisli in se spet skloni h knjigi.

Tonček pa se zagleda preko ulice v nasprotno barako. Tam sta Francek in Jurij. Francek je lisjak. V šoli ni prvi in ni zadnji, na cesti je pa prvi. Jurij je že tretje leto v drugem razredu. Velik je kot dvajsetletni. Smeje se, ko ga v šoli tepejo otroci, nič ga ne boli. Zraven Jurija in Francka stanuje Janiček. Čudno tuje mu poje beseda. V šoli se mu gosposki smejejo, barakarjem pa je ponos. Janiček je godba in pesem. Instrumenti mu pevajo kot očetu. Potem je tam blizu še Matevž Pretepač, strah vseh, ki zaidejo med barakarje.

Poleti je lepo. Takrat je med barakarji življenje. Bijejo žogo. Dogodi se to, dogodi se ono in dnevi minevajo kot ure. Huje je v zimi in dežju. Ceste, so blatne in snežene in še mrzlo je. Poleti si bos, zdaj imaš čevlje, ki te žulijo in so raztrgani. Tudi je ena sama suknja premalo. Kvečjemu, če bi imel volneno srajco. Pa je nima noben barakar, in kdor bi jo imel, bi ne bil več pravi barakar.

Še na šolo se spomni Tonček. Tam je lepo, čeprav je veliko takih stvari, ki jih ne more doumeti. Učenje se mu zdi hudo preprosto. Še Matevž Pretepač, ki nikoli ne vzame knjige v roke, še on zlahka dohaja vse. Samo zapomni si in to je že veliko. Pa vsi si ne morejo zapomniti, zato je Jurij ostal še v drugem razredu.

Burja žvižga mimo okna in v sobi je vedno hladneje. Tonček stopi k štedilniku. Malo žerjavice še tli. Marička molče dvigne glavo in pogleda brata.

»Dogorelo je,« zastoka Tonček. Pogleda v košaro. Če še ta premog vrže na ogenj, ne bo kuriva za večerjo. In jutri zjutraj? Morda bo pa jutri topleje. Ali pa bo še bolj mrzlo...

Spet stopi k oknu. Pri baraki onstran ceste se odpro vrata in na cesto stopita Francek in Jurij. Francek pogleda najprej na streho, kjer ropota veter z odtrgano desko, potem pa z dolgimi koraki skoči čez cesto in se ustavi pred Tončkovim oknom. Jurij pa gre počasi, kakor da misli na nekaj velikega, gleda napol v tla in zdaj pa zdaj podrgne z roko desno uho, ki mu zmrzuje v vetru.

Malo pozneje že vstopita pri sosedovih v sobo.

»Ali gremo tja?«

»Kam?« pomisli Tonček.

Francek izvleče izza suknje črno vrečo.

»Ko bi mogel polno nesti!«...

Tonček si popravi kapo na glavi in se zagleda v vrečo. Peter na skrinji zapre knjigo, nekaj premišlja, potem počasi pove:

»Pravzaprav je to tatvina!«

»Dobro, tatvina, ampak...« se brani Francek.

»Tatvina, tatvina!« se razvema Tonček. »Če bo v sobi toplo, ti bo pa le všeč!«

»Všeč! Prav pa le ni,« poudari žalosten Peter. Nekaj časa molče.

»Ali gremo?« vpraša odločno Francek.

»Pa pojdim!« prikima Tonček.

»Jaz grem tudi!« se oglasi Marička in vstane.

»Kam?« se razjezi Tonček. »Da se prehladiš. Saj vidiš, kakšna si. In majhna si, ne moreš dosti nesti. Bom že jaz več naložil. In če nas kdo dobi...«

»Danes ne bo nikogar,« pravi Francek. »Pusti jo, naj gre!«

Tonček se vda. Maričko zavijejo v veliko materino ruto, da komaj vidi v svet.

»Vrečo bom že sam nosil. Ko naložimo, ti dam,« ji reče Tonček.

»Da vas kdo ne dobi!« svari Peter na skrinji.

»Strahopetec!« zagodrnja Tonček, pa stopijo na cesto v burjo in sneg. Francek in Tonček hodita spredaj, tik za njima Jurij, par korakov zadaj pa hiti Marička, ki ne more hoditi tako kot fantje. Preidejo barake in stopijo na gosposko cesto.

»Tukaj je doma Emil,« dahne Jurij, ko gredo mimo trgovine.

»Tisti, ki te na cesti pretepa, pa se mu samo smeješ,« se namrdne Francek.

»Pa se res ne upaš udariti, Jurij,« se ponorčuje trdo Tonček.

»Kaj ga bom tolkel,« se brani Jurij, »saj pravijo, da zajoka, če le kdo nanj zakriči.«

»Saj ravno zato,« misli Francek. »Še ti enkrat zakriči!«

»Saj ga je greh udariti,« skoraj polglasno pove Jurij.

»Čakaj, Matevžu povemo, pa te nauči, kako se udari,« se ostro zasmeje Tonček.

»Danes je prišel ves blaten domov,« pravi tiho Francek. »Mati so bolni, pa so ga vendar videli, da je umazan. Vprašali so ga, kaj je delal, pa je povedal, da so ga obmetavali z blatom.«

»Kdo?« vpraša Tonček.

»Kdo! Oni!«

Fanta povesita glave in molčita. Hiše postajajo vedno nižje. Malokdo je na ulici. Iz motne daljave se čuje žvižg in ropot lokomotiv. Obrnejo se in gredo med nizkimi hišami.

»Tamkaj so skladišča,« reče Tonček pritajeno in pokaže z roko. Gredo po blatni stezi. Mrzlo valovi v vroče obraze. Ob železniški progi daleč doli v ogradah so veliki kupi premoga.

»Vidva počakajta tukaj!« ukaže Francek Juriju in Marički, on in Tonček hitita k premogu.

»Počasi!« zašepeče Tonček. »Pojdeva najprej gledat, če je kje paznik.«

Navajena sta že. Eden se splazi na eno stran, drugi na drugo. Ko prideta spet skupaj, pove Francek:

»Tam gori na koncu v vozu sedi nekdo. Pa ne vem, če je paznik.«

Nekaj časa premišljata.

»Naloživa!« odloči Tonček. »Pa najprej za Jurija in Maričko.«

Francek zleze čez ograjo na kup, Tonček drži vrečo. Kosi premoga so zamrzli, težko jih je trgati. V licih je fantoma vroče, roke zmrzujejo. Pa za Jurija in Maričko je kmalu dovolj.

»Nesiva jima,« reče Francek, »naj gresta naprej.«

Skoči s kupa. Tečeta s premogom za barake in se oddahneta.

»Kaj sta že naložila?« vpraša mirno Jurij.

Tonček in Francek si dihata v roke in hitro stopicata sèm in tja. Sneži še vedno, samo redkeje, le veter je hud in mrzel.

»Jurij,« ukazuje Francek, »zdaj pa pojdita z Maričko naprej! Tod za barakami pojdita, prav do konca pojdita in potem naokoli, saj veš, kako smo šli zadnjič.«

»Ali je težko?« vpraša Jurij in zadene vrečico na ramena. Tudi Marička vzame svojo in odhitita.

»Presneto je mraz!« vzdihne Tonček. Francek gleda za bratom.

»Mislim, da bosta pametno šla, da ju kdo ne dobi.«

»Gresta hitro.«

»Marička bo omagala,« opomni Francek. Tonček malo pomisli in de: »Ne bo, boš videl, da prinese do doma.«

»Pojdiva zdaj še za naju!«

Hitita h kupom. Francek zleze spet na vrh, toda na premogu se je bila že napravila poledica. Spodrsne mu in premog se sesuje in zaropota.

»Kaj delaš?« se ustraši Tonček.

»Tiho!« miri Francek. Poslušata. Nikjer glasu, samo veter žvižga in zadaj nekje ropotajo in pihajo lokomotive.

»Nastavi vrečo!«

Tonček uboga in Francek meče.

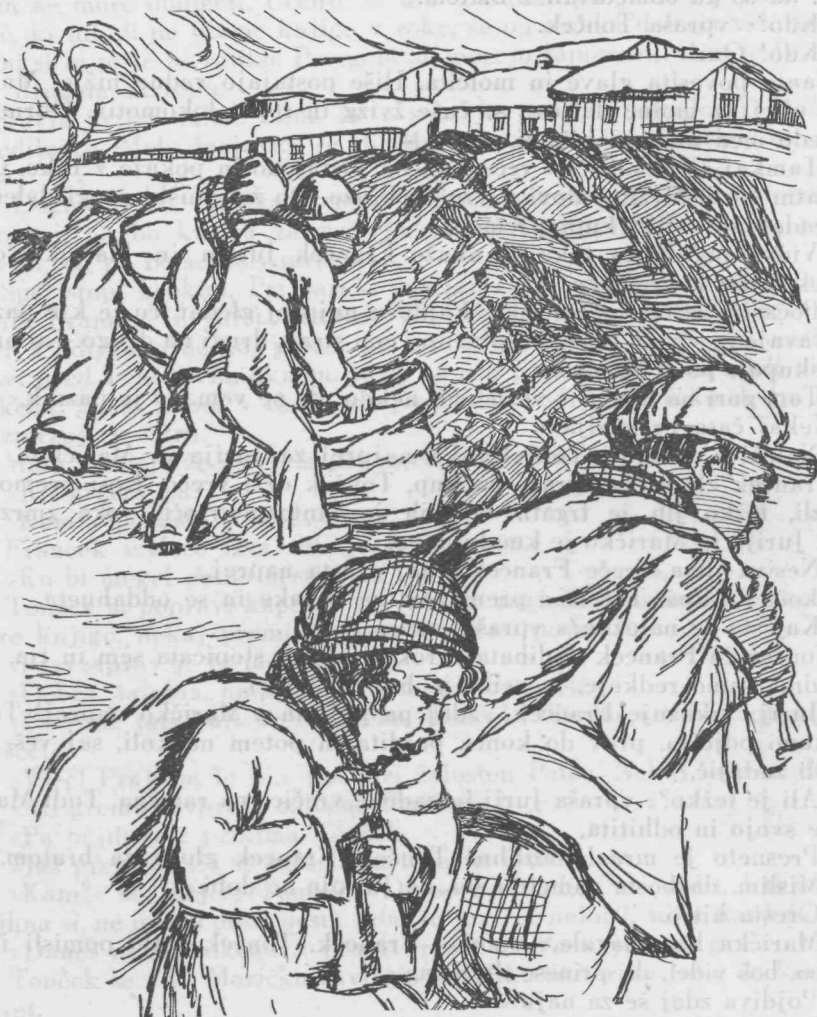
»Dosti bo že!« pravi Tonček čez nekaj časa.

»Še to!«

»Oho! Kaj pa to?«

Takrat jima udari na uho oster glas:

Tonček pograbi vrečo in hoče zbežati. Pa ni mogoče. Izza ograje stopi mož v službeni opravi, zgrabi Tončka za roko, z drugo roko pa ujame Francka, ki stoji še vedno na kupu, onemel od začudenja. Tonček spusti vrečo na tla, Francek pa skoči s kupa, da bi kmalu padel. Fanta povesita glavi in čakata, kaj bo.

»Ali vesta, da kradeta?« vpraša mož strogo in ju premeri od nog do glave. Fanta molčita.

»Pa v taki zimi!« nadaljuje paznik polglasno. »Meni roke in noge zmrzujejo, vidva pa tatinsko na poslu! Ali vesta, da iz tatičev zrasedo tatje?«

Fanta molčita, v njunih očeh zablestje solze. Francek se čudno strese in zašepeta:

»Mraz je!«

»Iztresita!« reče mehkeje paznik.

Fanta ubogata in počasi iztreseteta.

»Danes vaju še izpustim. Drugič pa glejta. Zaprli vaju bomo!«

Zdaj se Tonček ne more več vzdržati. Dvigne glavo in bridko pravi:

»Bova vsaj na gorkem...«

Potem zajoka in se oprime Francka.

»Izginita!« zapove paznik. Fanta pobereta vreči in stečeta ob progi domov. Paznik gleda za njima in se mu zdi, da je nekaj bolan in da ga boli nekje blizu srca...

Medtem je hodil Jurij z Maričko po ovinkih med samimi barakami domov. Že blizu doma je Marička obstala in spustila vrečo v sneg:

»Ne morem več!«

»Ne morem več!«

Jurij jo začudeno pogleda, pa prime še njeno vrečo in jo vrže na levo ramo in mirno reče:

»Bom pa še tvojo nesel.«

Peter je presedel doma pri oknu vse popoldne. V mraku je zaprl knjigo in se zagledal na cesto. Zunaj je še vedno snežilo.

Nekdo je butnil v vrata in jih s težavo odprl. Peter je skočil pokonci. Jurij je stopil na prag in vrgel v sobo vrečico s premogom. Nato je zginil v mraku. Vstopila je Marička.

»Kje sta onadva?«

»Zadaj sta še. Nama sta poprej naložila.«

Peter je začel iskati po sobi drv in papirja, da bi zakuril.

»Prav pa vendar ni,« je mrmral...

Ko je prišel Tonček, je bilo v sobi že toplo in od medle svetilnice se je dvignil Peter:

»No, kako je bilo?«

Tonček je izvlekel izza suknjiča vrečo in jo vrgel v kot, sam pa je legel na posteljo in ni rekel besede. Peter ga je razumel. Odložil je knjigo, podprl glavo z rokami in zastrmel v luč.

Zunaj je snežilo, snežilo, žvižgala je burja in — jutri, jutri bo mraz...

Sojatoslav:

Uspavanka.

*Bratec moj v zibelki črni,
zapri velike oči,
ateka trudnega ni še
in tudi mame še ni.*

*Mama v zakajeni hiši
dela, dokler ni večer,
atek umazan in črn ves
dolbe v zemljo venomer.*

*Jutri boš tudi ti velik,
vzel boš svetilko, lopato,
v črnem skalovju izkopal
si boš bodočnost zlato.*